

Xurşidbanu Natəvan - 190

Daycest

BAKI - 2022

Tərtibçi:

A.Məmmədova

İxtisas redaktoru:

K.M.Tahirov,
professor,
Əməkdar mədəniyyət işçisi

Xurşidbanu Natəvan – 190: daycest / tərt. ed.
A.Məmmədova; ixtisas red. K.Tahirov.– Bakı, 2022.– 37 s.

Xurşidbanu Natəvanın 190 illiyinin qeyd edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

2022-ci ildə Azərbaycan bədii fikrinin görkəmli siması Xurşidbanu Natəvanın anadan olmasının 190 ili tamam olur.

Qarabağ xanlığının sonuncu varisi Xan qızı Natəvan mənəbəyini doğma təbiətin gözəlliklərindən alan ədəbi yaradıcılığını xalqa məhəbbət nümunəsinə çevrilən xeyriyyəçilik fəaliyyəti ilə ahəngdar şəkildə uzlaşdırmış, yaşadığı Şuşa şəhərinin abadlığı və mədəni həyatının canlılığı üçün böyük zəhmət sərf etmiş, humanist təbiətinə və nəəcibliyinə görə tanınb fədakarlıq və mərhəmət mücəssəməsi kimi sevilmişdir. Xurşidbanu Natəvan Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində diqqətəlayiq yer tutan söz ustalarındandır. İncəsənətin ayrı-ayrı növlərinə dərinədən bələd olan sənətkar Şərq poetik ənənələrinə sədaqətlə yazıb yaratmış, mənəvi saflığa çağırən və insana məhəbbət, həqiqətə inam hissi aşılayan, zərif lirizmə malik və parlaq bədii boyalarla zəngin bir irs qoyub getmişdir. Onun başçılıq etdiyi ədəbi məclis öz ətrafında dövrün qabaqcıl ziyalılarını toplamış və Qarabağ ədəbi mühitinin inkişafına güclü təsir göstərmişdir.

Xurşidbanu Natəvanın yaradıcılığı həmişə diqqət mərkəzində saxlanılmış, xatirəsinin əbədiləşdirilməsi istiqamətində ölkəmizdə bir sıra tədbirlər həyata keçirilmiş, o cümlədən 1960-cı ildə Bakıda şairənin heykəli, 1982-ci ildə Ulu Öndər Heydər Əliyevin iştirakı ilə Şuşada büstü ucaldılmışdır. Ermənistan silahlı qüvvələrinin 1992-ci ildə Şuşanı işğal edərək buradakı tarixi-memarlıq və mədəniyyət abidələrini vandalcasına dağıdarkən güllə ilə zədələdikləri həmin büst 44 günlük Vətən müharibəsində şəhər şanlı

Azərbaycan Ordusu tərəfindən azad olunduqdan sonra əzəli məkanına qaytarılmışdır. Bu gün Natəvanın Şuşada yenidən ucalan və möhtəşəm Zəfərimizin təntənəsini nümayiş etdirən büstü, eyni zamanda, xalqımızın milli mədəni irsə qayğısının rəmzi və mənəvi dəyərlərə ehtiramının təzahürüdür.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq, görkəmli şairə və xeyriyyəçi Xurşidbanu Natəvanın 190 illiyinin qeyd olunmasını təmin etmək məqsədilə qərara alıram:

1. Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyi, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin təkliflərini nəzərə almaqla, Xurşidbanu Natəvanın 190 illiyinə dair tədbirlər planı hazırlayıb həyata keçirsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 14 mart 2022-ci il

Tərtibçidən

2022-ci ildə Azərbaycan bədii fikrinin görkəmli siması Xurşidbanu Natəvanın anadan olmasının 190 ili tamam olur.

Təqdim olunan daycestdə - (“digest”- ingilis dilindən tərcümədə “xülasə”, “toplu” mənasını verir) Xurşidbanu Natəvan ilə bağlı 2018-2022-ci illərdə dövrü mətbuat səhifələrində dərc edilmiş məqalələr araşdırılmış və seçmə yolu ilə istifadəçilərin diqqətinə təqdim olunmuşdur.

Daycestin hazırlanmasında əsas məqsəd geniş istifadəçi kütləsini şairənin həyat və yaradıcılığı, ölməz irsi haqqında dərc olunmuş materiallarla tanış etməkdən ibarətdir. Daycestdə məqalələr illər üzrə, daxildə isə əlifba ardıcılığı ilə verilmişdir.

Nəşrlə bağlı rəy və təkliflərini Milli Kitabxanaya ünvanlayan mütəxəssis və oxuculara əvvəlcədən öz minnətdarlığımızı bildiririk.

Ünvan: AZ-1000 Bakı şəh., Xaqani küç. 57

E-mail: anl.metodikixidmet@yandex.ru

<http://www.millikitabxana.az/onlineservices/methodical-services>

URL: www.millikitabxana.az

Xurşidbanu Natəvanın həyat və yaradıcılığı haqqında

Xurşidbanu Natəvan 1832-ci il avqust ayının 15-də musiqiçilər və şairlər vətəni Şuşada, Qarabağın son hakimi Mehdiqulu xan Cavanşirin ailəsində dünyaya gəlmişdir. Ailədə “*Dürrü yekta*”, xalq arasında isə “*Xan qızı*” ləqəbi ilə çağırılmışdır. Natəvan saray tərbiyəsi görmüş, dövrün tanınmış alim və sənətkarlarından dərslər almışdır. Quranı, dünyəvi elmləri mənimsəmiş, ərəb və fars dillərini öyrənmişdir.

Natəvanın bir sənətkar kimi yetişməsində mənsub olduğu ədəbi mühitin çox böyük rolu olmuşdur. Həyat yoldaşı Xasay xanın qulluğu ilə əlaqədar olaraq, Xurşidbanunun bir müddət Tiflisdə yaşaması onun şair və rəssam kimi formalaşmasına böyük təsir göstərmişdir. Natəvan bu şəhərdə rus, gürcü mədəni cəmiyyətlərinə qoşulmuş, özü də milli ənənəsi, kübarlara məxsus davranışı və üç dildə sərbəst danışması ilə cəmiyyətlərdə maraqlı oyatmışdır.

Natəvan yaradıcılığa 1850-ci illərin əvvəllərində başlamış, ilk şeirlərini təxəllüссüz, öz adı ilə yazmışdır. Bu əsərlər günümüze gəlib çıxmamışdır.

Xurşidbanunun şeirləri məzmun cəhətdən aşiqanə, təbiət gözəlliklərinə həsr edilmiş şeirlər, müasirlərinə yazdığı mənzumələr, hüznü şeirlərə bölünürdü. Lakin onun yaradıcılığı şeirlə məhdudlaşmır. O, rəssamlıqla da məşğul olur, həmçinin nəfis əl işləri, tikmələri ilə də tanınırdı.

Bir sıra vilayət və şəhərlərə səyahətə çıxması Natəvanın təfəkkür dairəsinin genişlənməsinə, dünyagörüşünün artmasına təkan vermişdir. Vladıqafqaza, Dağıstana, Şirvana, Bakıya, Gəncəyə və Naxçıvana səfəri zamanı o, yüksək rütbəli dövlət qulluqçuları, yazıçı, alim və səyyahlarla görüşmüşdür. 1858-ci

ildə təsadüf nəticəsində Bakıda məşhur fransız yazıçısı A.Düma ilə rastlaşmışdır. Natəvanın həyat yoldaşı Xasay xanın fransız dilində “əsl parisli kimi” danışması qonaqların heyrət və sevincinə səbəb olmuş, aralarında dostluq münasibətləri yaratmışdır. Natəvanın Bakıdan Şıx kəndinə daş yol çəkdirməsi haqqında ilk məlumat da A.Dümanın “Qafqaza səyahət” kitabında öz əksini tapmışdır.

Anasının vəfatından sonra ailəsinin təkidi ilə Xasay Usmiyev vətəni Dağıstana döndüyü zaman həyat yoldaşı Xurşidbanunu da özü ilə aparmaq istəyib. Lakin Xan qızı Dağıstanda həmişəlik yaşamağı qəbul etməyib və onlar 1864-cü ildə ayrılıblar. Natəvan ikinci dəfə 1869-cu ildə rəiyyət içərisindən çıxmış Seyid Hüseyn ilə ailə qurur.

1870-1880-ci illərdə onun həyatında və yaradıcılığında yeni mərhələ başlamışdır. Maarifin, mədəniyyətin yayılmasına kömək göstərmiş, ictimai-mədəni tədbirlərdə fəal iştirak etmişdir. Natəvan yollar çəkilməsinə, körpülər salınmasına, məktəb binası tikilməsinə illik gəlirdən xüsusi fond ayırmışdır. İncəsənətin bütün növlərinə bələd olması Natəvanı dövrünün görkəmli sənətkarları ilə yaxınlaşdırmışdır. Uzaq şəhərlərdə oxuyan azərbaycanlı tələbələr, yoxsul alim, şair və sənətkarlar Xurşidbanudan yardım almışlar. Qarabağla birlikdə bütün Zaqafqaziyanın sənət sahibləri onun himayəsinə sığınmışlar. Həyatını dövrün tələbləri səviyyəsində qurmağa adət edən Natəvanın vətəninə yaratdığı yeniliklərin, zövq və həvəslə gördüyü işlərin sədasi uzaq ellərə yayılmışdır.

Natəvanı Qarabağın abadlaşdırılması, Şuşanın mədəni görkəm alması məsələsi ciddi düşündürmüşdür. O, 1873-cü ildə yüz min manat sərf edərək, Şuşaya içməli su çəkdirmişdir. Yüksək ideyalarla, pak niyyətlərlə yaşayan bu qeyrətli qadın,

şəhər sakinlərinin yüz illik arzusunu həyata keçirdərək bulaq çəkirmiş, su anbarı, hamam, buxana tikdirmiş və park saldırıb camaatın istifadəsinə vermişdir.

Natəvanın yaradıcılığının coşqun çağları Qarabağ ədəbi məclislərinin fəaliyyət göstərdiyi dövrlə sıx bağlıdır. 1872-ci ildə Xurşidbanunun təşəbbüsü və maddi yardımı ilə əsası qoyulan “*Məclisi-üns*” ədəbi məclisi öz ətrafına otuza yaxın şair toplamışdır. Məclisdə klassiklərdən tərcümələr edilmiş, Xaqani, Nizami və Füzuli kimi qüdrətli qələm sahiblərinin əsərlərinə nəzirələr yazılmışdır. Şeirlərin bir qismi də məşğələ zamanı məclis üzvlərinin bədahətən söylədikləri beyt və ya misralardan düzəlmişdir.

Qarabağ şairləri Azərbaycanın bir çox şəhərləri ilə birlikdə Tiflis, Orenburq, Həştərxan, Buxara, Mərv, Bombay, Kəlkətə və Bağdad şəhərləri ilə də ədəbi əlaqə saxlamışlar. Bu məclislərdə adlı-sanlı şair, musiqiçi və rəssamların sənətkarlığı izlənmiş, onların incəsənətə gətirdikləri yenilik müzakirə edilmişdir. Bu zaman Xurşidbanunun ilhamla qələmə aldığı “*Eylər*”, “*Gətirir*”, “*Mən idim*”, “*Sən idin*”, “*Bənzətdim*” və “*Ölürəm*” rədifli qəzəlləri Azərbaycan şairləri arasında şövqünü artırmışdır. Qarabağ, Şəki, Şirvan, Bakı, Quba, Gəncə, Naxçıvan, Ordubad şairləri Natəvan əsərlərindəki yüksək sənətkarlıqdan təsirlənərək, onlarca nəzirə və təxmis yazmışlar.

Natəvan yaradıcılığının bir hissəsini şairin şəxsi faciəsi ilə əlaqədar olaraq 1885-1886-cı illərdə yazdığı silsilə şeirləri təşkil edir. Bu əsərlərdə oğlunun ölümü ilə ağır matəmə batan, mənəvi sarsıntılara məruz qalan və göz yaşları içərisində boğulan bədbəxt ananın ah-naləsi eşidilir. Oğlu Mir Abbas 17 yaşında vəfat etdikdən sonra Xan qızı uzun müddət bu dərddən

özünə gələ bilmir. Oğlunun ölümündən sonra kədərli şeirlər yazmağa başlayır və özünə Natəvan təxəllüsünü götürür.

Natəvanın 1886-cı ildə 227 səhifədən ibarət tərtib etdiyi “*Gül dəftəri*” adlı məşhur albomunda on üç şeiri, naturadan çəkdiyi təsvirlər və müasirlərinin lirik parçaları toplanmışdır. Hazırda bu dəftər AMEA M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda saxlanılır. Şairlərdən M.R.Fəna, M.Məmai, H.Yüzbaşıyev albomdakı tikmə və şəkillərə mənzumələr həsr etmiş və Xurşidbanunun sənətkarlığını Şərqi məşhur rəssamları, nəqqaşları ilə müqayisədə qiymətləndirmişlər.

Ömrünün son beş ili Natəvan üçün həm həyatda, həm də sənətdə ağır və böhranlı keçmişdir. Şairə 1897-ci il oktyabr ayının 1-də Şuşada vəfat etmişdir. Dəfn mərasimində iştirak edən camaat hörmət əlaməti olaraq şairənin cənazəsini Şuşadan Ağdama qədər piyada aparmış, Xan qızı Ağdamda “İmarət” deyilən ailə qəbiristanlığında dəfn olunmuşdur. Onun ölümü təkcə Azərbaycanın yox, bütün Qafqazın qabaqcıl, maarifpərvər adamlarını kədərləndirmişdir. Bu münasibətlə “Qafqaz”, “Tərcüman” və başqa qəzetlərdə nekroloqlar, Natəvanın həyat fəaliyyəti haqqında yazılar dərc edilmişdir. XX əsrin ilk yarısında Xurşidbanunun şeirlər məcmuəsi bir neçə dəfə çapdan çıxmışdır.

Dahi Azərbaycan şairinin misilsiz xidmətləri xalqımız, dövlətimiz tərəfindən hər zaman layiqincə qiymətləndirilmişdir. Adına küçə, klub, kitabxana, məktəb vardır. Xan qızının əlyazmaları, şəxsi geyim və əşyaları nadir eksponat kimi arxiv və müzeylərimizdə saxlanılır. Bakıda heykəli, Şuşada büstü, Ağdamda qəbirüstü abidəsi qoyulmuşdur. Onun bədii irsi 1937-ci ildən etibarən rus dilinə

tərcümə olunaraq Moskvada, Sankt-Peterburqda və Bakıda çıxan ədəbi jurnallarda, antologiyalarda işıqlandırılmışdır.

2012-ci ildə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Xurşidbanu Natəvanın anadan olmasının 180 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında Sərəncam imzalamışdır. 2016-cı ildə H.Əliyev Fondunun dəstəyi ilə Belçika Krallığının Vaterlo şəhərində Xurşidbanu Natəvanın abidəsinin açılış mərasimi keçirilmişdir. 2019-cu ildə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 211 nömrəli Qərarı ilə Xurşidbanu Natəvanın əsərləri dövlət varidatı elan edilən müəlliflərin siyahısına daxil edilmişdir.

1993-cü ildə ulu öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Bakıya gətirilmiş və Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyinin həyətində yerləşdirilmiş Üzeyir Hacıbəyov, Xan qızı Natəvan, Bülbülün ermənilər tərəfindən Şuşada güllələnmiş heykəlləri 2021-ci ildə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə Şuşaya geri gətirilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezident İlham Əliyev 14 mart 2022-ci il tarixində Azərbaycan bədii fikrinin görkəmli siması Xurşidbanu Natəvanın anadan olmasının 190 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında sərəncam imzalamışdır. Sərəncama əsasən Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət Nazirliyinin, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin təklifləri nəzərə alınmaqla Xurşidbanu Natəvanın yubileyinə dair tədbirlər planı hazırlanaraq həyata keçirilir.

2018

“Xurşudbanu Natəvandan Pərvin Etisamiyədək” // Mədəniyyət.- 2018.- 23 fevral.- S.6.

<http://www.anl.az/down/meqale/medeniyyet/2018/fevral/578883.htm>

Məqalədə fevral ayının 22-də AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunda “Xurşudbanu Natəvandan Pərvin Etisamiyədək” mövzusunda keçirilən beynəlxalq konfransdan bəhs edilir.

Məmmədli, R. Xalq yolunda ürəyini məşəl edən şairə: Xurşidbanu Natəvan / Ruhhiyyə Məmmədli // Azad Azərbaycan.- 2018.- 2 fevral.- S.7.

http://www.anl.az/down/meqale/az_azerbaycan/2018/fevral/575063.jpg

Məqalədə klassik ədəbi ənənələrimizi yaşadan, yüksək humanizm ideyaları, dərin lirizm ifadə edən yaradıcılığı və unikal şəxsiyyəti sayəsində Natəvanın dövrün ədəbi mühitinin formalaşmasında gördüyü işlərdən bəhs edilir. Burada Natəvanın şəxsiyyətinin dövlətimiz tərəfindən necə yüksək qiymətləndirilməsi də oxucuların diqqətinə çatdırılmışdır.

Montssori kollecində Şuşa ab-havası // Mədəniyyət.- 2018.- 25 iyul.- S.13.

<http://www.anl.az/down/meqale/medeniyyet/2018/iyul/600906.htm>

Məqalədə Hollandiyanın Harlem şəhərindəki Montssori kollecində məzunlar tərəfindən hazırlanan “Xarı & Bülbül” teatr tamaşasından bəhs olunur. Burada bildirilir ki, kollecdə məşhur şairə X.Natəvanın poemaları əsasında Şuşa ab-havası yaradılmışdır.

*Seyidzadə, T. Xan qızı, “Dürrü yekta”
- Xurşidbanu Natəvan: Xan qızı
Natəvanın anadan olmasından 186 il
ötür / Tofiq Seyidzadə (hacı) // Azad
Azərbaycan.- 2018.- 7 avqust.- S.5.
<http://www.anl.az/down/meqale/az.azerbaycan/2018/avqust/601797.htm>*

Məqalə Azərbaycan mədəniyyəti tarixində lirik şair və rəssam kimi şöhrət qazanan nadir istedad sahibi Xurşidbanu Natəvanın anadan olmasının 186 illiyi ilə əlaqədar qələmə alınmışdır. Burada qeyd olunur ki, ərəb və fars dillərini mükəmməl bilən Natəvan Nizami, Füzuli və Nəvai kimi böyük klassiklərin yaradıcılığından bəhrələnmişdir.

2019

Axundov, X. Xurşidbanu Natəvan haqqında müşahidələrim / Xosrov Axundov // Ədəbiyyat qəzeti.- 2019.- 22 iyun.- S.30.

<http://www.anl.az/down/meqale/edebiyat/2019/iyun/660082.htm>

Məqalədə Natəvanın öz evində təşkil etdiyi “Məclisi-üns”dən bəhs edilir. Burada qeyd olunur ki, o, həmşə fəqirlərin, yoxsulların ehtiyacını ödəmiş, hər il xeyli pul sərf edib öz bağında ehsan verirmiş.

Aslan, V. Xurşidbanu Natəvan həyatı və yaradıcılığı fonunda / Vaqif Aslan // Ədalət.- 2019.- 10 oktyabr.- S.7.

// Ədalət.- 2019.- 12 oktyabr.- S.6.

// Ədalət.- 2019.- 15 oktyabr.- S.7.

// Ədalət.- 2019.- 17 oktyabr.- S.7.

// Ədalət.- 2019.- 22 oktyabr.- S.7.

[http://www.anl.az/down/meqale/adalet/2019/oktyabr/675898\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/adalet/2019/oktyabr/675898(meqale).pdf)

[http://www.anl.az/down/meqale/adalet/2019/oktyabr/676381\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/adalet/2019/oktyabr/676381(meqale).pdf)

[http://www.anl.az/down/meqale/adalet/2019/oktyabr/676618\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/adalet/2019/oktyabr/676618(meqale).pdf)

[http://www.anl.az/down/meqale/adalet/
2019/oktyabr/677391\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/adalet/2019/oktyabr/677391(meqale).pdf)

[http://www.anl.az/down/meqale/adalet/
2019/oktyabr/678306\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/adalet/2019/oktyabr/678306(meqale).pdf)

Məqalənin əvvəlində X.Natəvanın ailəsi və həyatı haqqında ətraflı məlumat verilmişdir. Burada görkəmli şairə haqqında müxtəlif mənbələrdən tanınmış ədiblərimizin yazdıqları fikirlər, həmçinin Natəvanın öz qəzəllərindən seçilmiş misralar oxucuların diqqətinə çatdırılmışdır. Məqalənin sonunda Natəvan irsinin əbədiləşdirilməsi üçün dövlətimiz tərəfindən görülən işlərdən bəhs edilmişdir.

Fərəcova, Z. Cazibədar, əzəmətli Xan qızı / Zöhrə Fərəcova // Azərbaycan.- 2019.- 12 iyul.- S.11.

[http://www.anl.az/down/meqale/azerba/
yan/2019/iyul/664325.htm](http://www.anl.az/down/meqale/azerba/yan/2019/iyul/664325.htm)

Məqalədə Ömər Eldarovun Nizami adına Ədəbiyyat Muzeyinin foto-arkivindən Heydər Cabbarlıda gördüyü fotoların surəti alması və onun əsasında yaratdığı heykəl-portretindən bəhs edilir. Qeyd olunur ki, mütəxəssislər tərəfindən yüksək dəyərləndirilən abidə heykəltəraşlıq sənətimizin Qızıl Fonduna daxil edilmişdir.

Ömərov, V. Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında şairə qadınların rolu /

*Vahid Öməröv // Səs.- 2019.- 19
yanvar.- S.15.*

[http://www.anl.az/down/meqale/ses/2019/yanvar/629211\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/ses/2019/yanvar/629211(meqale).pdf)

Məqalədə Xurşidbanu Natəvanın, Fatma xanım Kəminənin, Aşıq Pərinin həyatı və Azərbaycanın ictimai fikir tarixində gördükləri xidmətlərdən bəhs edilir. Burada qeyd olunur ki, Azərbaycan qadınları bütün dövrlərdə cəmiyyətin siyasi, mənəvi, ictimai sahələrində mühüm rol oynamışlar.

2020

Axundova, M. Xurşidbanu Natəvan haqqında eşitdiklərim / Mehparə Axundova // 525-ci qəzet.- 2020.- 14 noyabr.- S.18.

<http://www.anl.az/down/meqale/525/20/20noyabr/729179.htm>

Məqalədə 1920-ci ildən başlayaraq Şuşada 50 il ibtidai sinif müəllimi kimi fəaliyyət göstərən Mirzə Xosrov Axundovun Natəvan haqqında düşüncələri oxucuların diqqətinə çatdırılmışdır. Burada qeyd olunur ki, M.X.Axundov müəllim kimi fəaliyyət göstərdiyi illərdə Xurşidbanu Natəvanın nəvələrinə dərs demişdir.

Əliyev, Z. Xan qızının rənglər aləmi / Ziyadxan Əliyev // Kaspi.- 2020.- 18-20 iyul.- S.16.

[http://www.anl.az/down/meqale/kaspi_az/2020/iyul/715268\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/kaspi_az/2020/iyul/715268(meqale).pdf)

Məqalədə şairə X.Natəvanın rəssamlıq irsindən bəhs olunur. Burada şairənin 1886-cı ildə hazırladığı 227 səhifəlik albomda (hazırda M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda saxlanılır) onun bənzərsiz gözəllik duyumu ilə tanış olmaq mümkündür.

İsmayılova, A. Sahibinin taleyini yaşayan heykəl - Xan qızının iki yüz illik hekayəti / Aybəniz İsmayılova // Unikal.- 2020.- 23 may.- S.20.

<http://www.anl.az/down/meqale/unikal/2020/may/709122.htm>

Məqalədə 1992-ci ildə Ermənistan Silahlı Qüvvələri Qarabağı işğal edərkən Natəvanın doğma yurdundan didərgin salınan, satılan, güllələnən heykəlinin taleyindən, həmçinin Ermənistan Respublikasının Baş Nazirinin Brüsselə səfər etdiyi gün Natəvanın 2016-cı ildə Vaterloo yaxınlığında ucaldılan abidəsinin məruz qaldığı vandalizm aktından bəhs edilir.

*“Qarabağ – mədəniyyətimizin beşiyi”:
Xurşidbanu Natəvanın ev-muzeyi // Unikal.- 2020. - 10 oktyabr. - S.21.*

[http://anl.az/down/meqale/unikal/2020/oktyabr/05\(meqale\).pdf](http://anl.az/down/meqale/unikal/2020/oktyabr/05(meqale).pdf)

Məqalədə Azərbaycan xalqının Qarabağda saxtalaşdırılmaya və mənimsənilməyə məruz qalan zəngin mədəni irsi ilə bağlı həqiqətlərin beynəlxalq səviyyədə ictimailəşdirilməsi məqsədilə Mədəniyyət Nazirliyi tərəfindən “Qarabağ – mədəniyyətimizin beşiyi” adlı layihə çərçivəsində Şuşa şəhərində yerləşən X.Natəvana məxsus XVIII əsrə aid tarix-memarlıq abidəsindən bəhs edilir.

Rəhimova-Şəfiyeva, Z. Azərbaycanın qadın şairlərindən Məşərəf xanım Məsturə / Zümrüd Rəhimova-Şəfiyeva // Filologiya və sənətsünaslıq / Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası.- 2020.- №1.- S.55-61.

[http://www.anl.az/down/megale/amea/fs/2020/01/774556\(megale\).pdf](http://www.anl.az/down/megale/amea/fs/2020/01/774556(megale).pdf)

Məqalədə ərəb və fars dillərində yaradılmış klassik ədəbiyyata dərinlən bələd olan Məşərəf xanım Məsturə ilə Azərbaycanın ilk görkəmli qadın şairi Məhsəti Gəncəvi və çox sevilən şairələrindən olan X.Natəvanın tale və yaradıcılıqlarında mövcud olan oxşarlıq və paralellikdən bəhs edilir.

Tofiqli, V. Xan qızı Natəvanın övladları - Keşməkeşli həyat salnaməsi / Vüqar Tofiqli // Türküstan.- 2020.- 25-30 avqust.- S.24.

// Türküstan.- 2020.- 29 avqust-7 sentyabr.- S.24.

// Türküstan.- 2020.- 8-14 sentyabr.- S.24.

// Türküstan.- 2020.- 15-21 sentyabr.- S.24.

[http://www.anl.az/down/megale/turkustan/2020/avqust/714282\(megale\).pdf](http://www.anl.az/down/megale/turkustan/2020/avqust/714282(megale).pdf)

[http://www.anl.az/down/meqale/turkustan/2020/sentyabr/715010\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/turkustan/2020/sentyabr/715010(meqale).pdf)

[http://www.anl.az/down/meqale/turkustan/2020/sentyabr/715533\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/turkustan/2020/sentyabr/715533(meqale).pdf)

[http://www.anl.az/down/meqale/turkustan/2020/sentyabr/717106\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/turkustan/2020/sentyabr/717106(meqale).pdf)

Məqalədə Xurşidbanu Natəvanın vərəsələri, nəslinin davamçıları barədə danışılır. Belə ki, müəllif burada şairənin Seyid Hüseyinlə ikinci evliliyindən olan övladlarının taleyi haqqında araşdırmalarını oxucuların diqqətinə çatdırmışdır. Burada Natəvanın oğlu Mircabbar ağa və onun övladlarının taleyi ilə bağlı ətraflı məlumat verilmişdir.

2021

Azərbaycan-Türkiyə: dostluğun, qardaşlığın, birliyin təntənəsi: Azərbaycan və Türkiyə prezidentləri Şuşada “Xan qızı” bulağında olublar // Azərbaycan.- 2021.- 17 iyun.- S.8.

<http://www.anl.az/down/meqale/azerba/ycan/2021/iyun/748122.htm>

Məqalədə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, birinci xanım Mehriban Əliyeva və Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan, birinci xanım Əminə Ərdoğanın iyun ayının 15-də Şuşada “Xan qızı” bulağına olan səfərlərindən bəhs edilir.

Bağırılı, A. Xurşidbanu Natəvanın ədəbi-bədii yaddaşdakı portreti / Aygün Bağırılı // 525-ci qəzet.- 2021.- 4 sentyabr.- S.16;17.

<http://www.anl.az/down/meqale/525/2021/sentyabr/754225.htm>

Məqalədə Natəvan haqqında yazılan bir sıra əsərlərdən (İlyas Əfəndiyevin “Xurşidbanu Natəvan” pyesi, Əzizə Cəfərzadənin “Vergi” hekayəsi) bəhs edilir. Burada qeyd olunur ki, görkəmli şairə haqqında yazılan əsərlər həm onun özünün portretini, həm də XIX əsr Şuşasının ədəbi-mədəni, ictimai-sosial mühitini əks etdirmək baxımından maraqlı və əhəmiyyətlidir.

Eyvazlı, G. Xan qızı: “Azərbaycan qadını” silsiləsindən / Günel Eyvazlı // Ədəbiyyat qəzeti.- 2021.- 6 fevral.- S.23.

<http://www.anl.az/down/meqale/edebiyat/2021/fevral/733421.htm>

Məqalədə Fransada Banin kimi yazıçı şöhrəti qazanmış Ümmülbanu (Bakı milyonçusu Musa Nağıyevlə, Şəmsi Əsədullayevin nəvəsi) taleyi ilə Qarabağın son hakimi Mehdiqulu xan Cavanşirin ailəsində dünyaya gəlmiş Xurşidbanu Natəvanın taleyində oxşarlıq və bənzərlikdən bəhs edilir. Qeyd olunur ki, hər iki şəxsin taleyində ictimai şəraitin dəyişməsi böyük rol oynamışdır.

Fərəcova, Z. Sonuncu Qarabağ xanının “Tək inci”si: Xurşidbanu Natəvana belə yüksək ehtiram göstərilib / ZöhrəFərəcova // Azərbaycan.- 2021.- 3 sentyabr.- S.7.

[http://www.anl.az/down/meqale/azerbaycan/2021/sentyabr/754137\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/azerbaycan/2021/sentyabr/754137(meqale).pdf)

Məqalədə X.Natəvanın ailə həyatı qurub Tiflisdə yaşadığı müddətdə Tiflis mühitinin onun şair və rəssam kimi formalaşmasında oynadığı roldan bəhs edilir. Burada həmçinin görkəmli şairənin xeyirxah əməllərindən, çəkdiyi çətinliklərdən, acı taleyindən də danışılır.

Xan qızı Natəvanın sarayının qarşısındakı əraziyə baxış: Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və birinci xanım Mehriban Əliyevanın Şuşaya səfəri // Azərbaycan.- 2021.- 17 may.- S.7.
<http://www.anl.az/down/meqale/azerba/ycan/2021/may/744682.htm>

Məqalədə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev, birinci xanım Mehriban Əliyeva və qızları Leyla Əliyeva və Arzu Əliyevanın may ayının 12-də Şuşada xan qızı Natəvanın sarayına ziyarətindən bəhs edilir.

Xurşidbanu Natəvan (1832-1897): Qarabağın görkəmli simaları // İqtisadiyyat.- 2021.- 4-10 noyabr.- S.10.
[http://www.anl.az/down/meqale/iqtisadiyyat/2021/noyabr/765404\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/iqtisadiyyat/2021/noyabr/765404(meqale).pdf)

Məqalədə XIX əsrin görkəmli şairəsi Xurşidbanu Natəvanın həyatı, yaradıcılığı və ictimai fəaliyyətindən bəhs edilir. Qeyd olunur ki, Şuşanın azadlığından sonra Prezident İlham Əliyevin oraya ilk səfəri zamanı 30 ilə yaxın Bakıda İncəsənət Muzeyində saxlanılan X.Natəvanın, Ü.Hacıbəylinin və Bülbülün gülləbəran edilmiş büstləri öz Vətənlərinə gətirilmişdir.

Xurşidbanu Natəvana məxsus əlyazmalar bərpa edilib // Mədəniyyət.- 2021.- 12 mart.- S.3.

<http://www.anl.az/down/meqale/medeniyyet/2021/mart/737898.htm>

Məqalədə görkəmli şairə Xurşidbanu Natəvana məxsus əlyazmaların bərpa məqsədilə Azərbaycan Dövlət Teatr Muzeyindən Muzey Sərvətləri və Xatirə Əşyalarının Elmi Bərpa Mərkəzinə təqdim olunmasından bəhs edilir.

Quliyev, V. Xurşidbanu Natəvan və Xasay xan Usmiyev / Vilayət Quliyev // 525-ci qəzet.- 2021.- 10 aprel.- S.10-11.

<http://www.anl.az/down/meqale/525/2021/aprel/740505.htm>

Məqalədə Xurşidbanu Natəvan ilə Xasay xan Usmiyevin rəsmi ailə münasibətlərinə gətirib çıxaran tanışlıq hekayəsindən bəhs olunur. Burada həmçinin onların həyatından və ayrıldıqdan sonrakı dövrdə X.Natəvanın taleyindən danışılır.

Misir qəzetində Natəvana həsr olunmuş məqalə // Mədəniyyət.- 2021.- 25 avqust.- S.6.

<http://www.anl.az/down/meqale/medeniyyet/2021/avqust/753324.htm>

Məqalədə Misirin “Əl Əhram” qəzetində jurnalist Mahmud Diabın Natəvana həsr edilmiş “Qafqazda zülməti aydınladan xanım” sərlövhəli məqaləsindən bəhs edilir.

Müşfiq, Ş. Üzeyir bəyin, Xurşidbanu Natəvanın, Bülbülün ruhu şaddır / Şahanə Müşfiq // 525-ci qəzet.- 2021.- 2 sentyabr.- S.6.

<http://www.anl.az/down/meqale/525/2021/sentyabr/753962.htm>

Məqalədə Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı Şuşa şəhərində 30-31 avqust tarixlərində ölkəmizin ən önəmli ədəbiyyat tədbirlərindən olan Vaqif Poeziya Günlərinin təşkilindən bəhs olunur. Qeyd olunur ki, Heydər Əliyev Fondunun təşkilatçılığı ilə keçirilən poeziya bayramında dövlət rəsmiləri, millət vəkili, incəsənət xadimləri iştirak etmişdir.

Süleyman, V. Natəvan həm də “Natəvan” təxəllüsü ilə şeirlər yazmış / Vasif Süleyman // Ədəbiyyat qəzeti.- 2021.- 25 sentyabr.- S.29.

<http://www.anl.az/down/meqale/edebiyat/2021/sentyabr/757337.htm>

Müəllif burada Cəmil Tağıyevin “Şur” nəşriyyatında işıq üzü görən “Xan qızı...” kitabı haqqında fikirlərini oxucularla bölüşmüşdür. Məqalədə qeyd olunur ki, C.Tağıyev kitabda Cavanşirlər nəslinin yadigarlarından olan, ötən əsrin ortalarında dünyasını dəyişən Xan qızı Natəvanın ata tərəfdən

əməli nəticəsi Geysu xanım Cavadbəy qızı ilə zamanında apardığı söhbətlər, Geysu xanımın Xan qızı haqqında dedikləri qələmə alınmışdır.

2022

Cəfərli, T. Azərbaycan təsviri incəsənətində: “Xan qızı” dünyası / Toğrul Cəfərli // Respublika.- 2022.- 5 may.- S.13.

[http://www.anl.az/down/meqale/respublika/2022/may/794673\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/respublika/2022/may/794673(meqale).pdf)

Məqalədə xeyirxah əməlləri ilə böyük hörmət qazanmış X.Natəvanın gözəl şair, ictimai xadim olmaqla yanaşı, çox incə zövqə malik rəssam və bədii tikmə ustası kimi fəaliyyətindən bəhs olunur. Burada qeyd olunur ki, Natəvanın bədii yaradıcılıq nümunələri arasında Şeyx Şamilin evinin və Qunib qalasının rəsmi xüsusilə diqqəti cəlb edir. Müəllif həmçinin burada rəssam və heykəltəraşların yaratdıqları ən yaddaqalan X.Natəvan obrazlarından da bəhs edir.

Cəfərli, T. Milli estetik təfəkkürdə Xurşidbanu Natəvan obrazı: Tariximizdə müstəsna yeri olan Natəvan Azərbaycan təsviri incəsənətinin mərdanəlik simvoluna çevrilib / Toğrul Cəfərli // 525-ci qəzet.- 2022.- 26 aprel.- S.13.

// 525-ci qəzet.- 2022.- 27 aprel.- S.22.

<http://www.anl.az/down/meqale/525/2022/aprel/793118.htm>

<http://www.anl.az/down/meqale/525/2022/aprel/793423.htm>

Məqalədə Natəvanın muncuqlu tikmə üsulunda gözoşxayan tikmələrindən, rəsm əsərlərindən bəhs edilir. Burada həmçinin Xurşidbanu Natəvan obrazının Azərbaycan təsviri incəsənətində rəssam və heykəltəraşların yaradıcılığında əksi də oxucuların diqqətinə çatdırılmışdır.

Cəfərli, T. Natəvan dünyası təsviri sənətdə: Xurşidbanu Natəvan-190 / Toğrul Cəfərli // Mədəniyyət.- 2022.- 13 may.- S.6.

<http://www.anl.az/down/meqale/medeniyyet/2022/may/796065.htm>

Məqalədə Natəvanın əl işləri arasında tarixi əhəmiyyətə malik rəsmlərindən, bədii tikmələrindən bəhs edilir. Burada bildirilir ki, Natəvanın yaradıcılığı və şəxsiyyəti Qarabağın ictimai-mədəni həyatındakı xidmətləri ilə Azərbaycan rəssam və heykəltəraşlarının da diqqətini cəlb etmişdir.

Cəfərov, A. Tək inci - xan qızı Natəvan: Xurşidbanu Natəvan-190 / Aslan Cəfərov // Ədəbiyyat qəzeti.- 2022.- 25 iyun.- S.23.

[http://www.anl.az/down/meqale/edebiyat/2022/iyun/803867\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/edebiyat/2022/iyun/803867(meqale).pdf)

Məqalədə Azərbaycan ədəbiyyatı tarixində diqqətəlayiq yer tutan, vətənin rifahı naminə canını, varını əsirgəməyən Xan qızı Natəvanın zəngin, dolğun və mənalı yaradıcılıq yolu keçməsi, yoxsulların, kimsəsizlərin müdafiəçisi olması və adının dövlət tərəfindən əbədiləşdirilməsindən bəhs olunur. Qeyd edilir ki, şairə həm də öz dövrünün tanınmış realist rəssamlarından olmuş, gözəl şahmat oynamış, Şərqi təbabətini dərinədən bilmiş, gözəl tikmələr yaratmışdır.

Əliyeva, İ. Şad olan ruh: Xurşidbanu Natəvan – 190 / İradə Əliyeva // Azərbaycan.- 2022.- 5 may.- S.15.

<http://www.anl.az/down/megale/azerba/ycan/2022/may/794844.htm>

Məqalədə Natəvanın həyatından bəhs edən müəllif qeyd edir ki, Xurşidbanu Natəvan kimi maarifçi bir qadınla görüş fransız yazıçısı A.Dümanın nəinki Qafqaz, ümumən islam qadınları haqqındakı təsəvvürlərini müsbət tərəfə dəyişmişdir. Burada həmçinin görkəmli şairənin xatirəsinin əbədiləşdirilməsindən, şeirlərinə yazılmış musiqilərdən də bəhs edilir.

Fərəcov, S. Poeziyamızın iftixarı / Savalan Fərəcov // Mədəniyyət.- 2022.- 18 mart .- S.6.

<http://www.anl.az/down/megale/medeniyyet/2022/mart/787194.htm>

Məqalədə Natəvanın yaradıcılığında yer ayırdığı üzgün, həsrət və izzət dolu şeirlərindən misralar oxucuların diqqətinə çatdırılır. Burada bildirilir ki, şairə əvvəllər şeirlərini “Xurşid” imzası ilə yazmışdır.

Fərəcova, Z. Yenidən çağlayan “Xan qızı” bulağı / Zöhrə Fərəcova // Azərbaycan.- 2022.- 9 yanvar.- S.5.
<http://www.anl.az/down/meqale/azerbaycan/2022/yanvar/775337.htm>

Məqalədə qeyrətli, fədakar, vətənpərvər Natəvan xanımın şəhər sakinlərinin yüzillik arzusunu gerçəkləşdirərək mənbəyini Sarıbaba dağından götürən içməli suyun Şuşaya çatdırılması və onun şərəfinə adlandırılan “Xan qızı” bulağından bəhs edilir.

Həkimovlu, İ. Ürəklərdə yanan Xurşid - El anası Natəvan: Şuşa ili - 2022 / İlhamə Həkimovlu // Yeni Azərbaycan.- 2022.- 16 mart.- S.4.
[http://www.anl.az/down/meqale/yeni_az/2022/mart/786760\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/yeni_az/2022/mart/786760(meqale).pdf)

Məqalədə dövlət başçısının görkəmli şairənin ruhuna, irsinə göstərdiyi böyük ehtiramdan bəhs edilir. Burada qeyd olunur ki, Natəvanın 190 illiyi öz doğma şəhərində, azad Şuşamızda da təntənə ilə qeyd ediləcək.

Xurşidbanu Natəvanın 190 illiyinin qeyd edilməsi haqqında: Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı, 14 mart 2022-ci il // Azərbaycan.- 2022.- 15 mart.- S.1.

<http://www.anl.az/down/meqale/azerbaycan/2022/mart/787374.htm>

Məqalədə Xurşidbanu Natəvanın 190 illiyinin qeyd edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı oxucuların diqqətinə çatdırılmışdır.

İlyasov, V. Qarabağın “Dürri yekta”sı kim idi?: “Şuşa İli”nin işığında / Vəli İlyasov // İki sahil.- 2022.- 28 yanvar.- S.8.

[http://www.anl.az/down/meqale/iki_sahil/2022/yanvar/779287\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/iki_sahil/2022/yanvar/779287(meqale).pdf)

Məqalədə Natəvanın dünyagörüşünün, bədii zövqünün formalaşmasından, parlaq istedadından bəhs edilir. Burada qeyd olunur ki, Natəvan yaradıcılığının böyük tədqiqatçısı Bəylər Məmmədov “Natəvanın şair qohumları” kitabında şairənin soykökü haqqında ətraflı məlumat vermişdir.

Qasımova, S. Söz qoşan yanıqlı dildi Natəvan / Səbinə Qasımova // Azad Azərbaycan.- 2022.- 2 iyun. - S. 7.

http://www.anl.az/down/meqale/az_azerbaycan/2022/iyun/799990.htm

Məqalənin əvvəlində X.Natəvanın həyat yolu ətraflı şəkildə oxucuların diqqətinə çatdırılır. Daha sonra isə Azərbaycan bədii fikrinin görkəmli simasının anadan olmasının 190 ilik yubileyi münasibətilə təşkil olunmuş “Söz qoşan yanıqlı dildi Natəvan” adlı ədəbi-bədii gecədən bəhs olunmuşdur.

Quliyeva, M. Natəvan qədərli şairə / Mahirə Quliyeva // Ədəbiyyat qəzeti.- 2022.- 21 may.- S.16-17.

<http://www.anl.az/down/meqale/edebiyat/2022/may/797680.htm>

Məqalədə Xurşidbanu Natəvanın qəzəlləri arasında Mirzə Rəhim Fənaya müraciətlə yazdığı şeirindən, “Ağlar”, “Getmə”, “Əfsus” rədifli qəzəllərindən, “Oğlum üçün” adlı qəzəldən misralar izahlı şəkildə oxucuların diqqətinə çatdırılmışdır. Müəllif qeyd edir ki, onun çəkdiyi bütün iztirablar şeirlərində də öz əksini tapmışdır.

Mehri. “Könüllərdə yaşayan Natəvan” / Mehri // 525-ci qəzet.- 2022.- 20 may.- S.8.

<http://www.anl.az/down/meqale/525/2022/may/797559.htm>

Məqalədə may ayının 19-da Bakı Şəhər Mədəniyyət Baş İdarəsinin təşkilatçılığı ilə Yasamal rayon Heydər Əliyev Mərkəzində Azərbaycanın görkəmli şairi X.Natəvanın 190 illik

yubileyinə həsr edilmiş “Könüllərdə yaşayan Natəvan” adlı tədbirdən bəhs edilir.

Məmmədli, N. “Tək inci”: Xurşidbanu Natəvanın 190 illiyi ilə bağlı bilik yarışması / N.Məmmədli // Mədəniyyət.- 2022.- 6 aprel.- S.3.

<http://www.anl.az/down/meqale/medeniyyet/2022/aprel/789070.htm>

Məqalədə aprel ayının 4-də F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının “Açıq dərs – açıq fikir” layihəsi çərçivəsində Nizami rayonundakı Y.Kovalyov adına 229 nömrəli tam orta məktəbdə şairənin yubileyi ilə bağlı keçirilən “Tək inci” adlı bilik yarışmasından bəhs olunur.

Məmmədova, M. 270 yaşlı Şuşamızın 190 yaşlı qızından söhbət açmaq istəyirəm... / Mətanət Məmmədova // Səs.- 2022.- 19 aprel.- S.13.

[http://www.anl.az/down/meqale/ses/2022/aprel/791784\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/ses/2022/aprel/791784(meqale).pdf)

Məqalədə Xan qızının ömründən didərgin düşən sevdasından bəhs edilir. Müəllif bildirir ki, Natəvan poeziyasına nəzər yetirdikdə insanın gözü önündə vüsala yetməyən, sevdini qovuşmayan bir qadın obrazı canlanır.

Mükərrəmoğlu, M. Xan qızı: Xurşidbanu Natəvan – 190 /

*M.Mükərrəmoğlu // Xalq qəzeti.-
2022.- 9 aprel.- S.10.*

http://www.anl.az/down/meqale/xalqqa_zeti/2022/aprel/789969.htm

Məqalədə qeyd olunur ki, Natəvanın 190 illik yubileyi münasibətilə avqust ayında Mədəniyyət Nazirliyi, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası, Şuşa Şəhəri Dövlət Qoruğu İdarəsi, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin silsilə tədbirlər keçirməsi planlaşdırılır.

*Natəvanın 190 illiyinə həsr olunan
beynəlxalq elmi konfrans //
Mədəniyyət.- 2022.- 12 yanvar.- S.3.*

<http://www.anl.az/down/meqale/medeniyyet/2022/yanvar/777628.htm>

Məqalədə klassik ədəbiyyatımızın görkəmli nümayəndəsi, şairə X.Natəvanın 190 illik yubileyi münasibətilə iyunun 14-də AMEA-nın N.Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyində keçiriləcək beynəlxalq elmi konfransdan bəhs edilir.

*Rəsulova, İ. Xurşidbanu ikən Natəvan
olan Xan qızı / İlhamə Rəsulova //
Yeni Azərbaycan.- 2022.- 13 yanvar.-
S.7.*

[http://www.anl.az/down/meqale/yeni_az/2022/yanvar/775986\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/yeni_az/2022/yanvar/775986(meqale).pdf)

Məqalədə Natəvanın həyatı, ailə həyatı və yaradıcılığı haqqında məlumat verilir. Burada qeyd olunur ki, Natəvan yaradıcılığa 1850-ci illərin əvvəllərində başlamış, ilk şeirlərini təxəllüссüz yazmışdır. Lakin o şeirlər günümüзə gəlib çıxmamışdır.

*Rzayeva, M. Natəvanın ən böyük əsərinin adı Şuşadır: Qarabağ hökmdarının sonuncu varisi Şuşa üçün lazımlı, faydalı, sayısız-hesabsız xeyriyyə işləri görüb / Mələhət Rzayeva // Şərq.- 2022.- 16 mart.- S.4.
[http://www.anl.az/down/meqale/sherq/2022/mart/787057\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/sherq/2022/mart/787057(meqale).pdf)*

Məqalədə “Ulduz” jurnalının baş redaktoru şair Qulu Ağsəsin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Natəvanın 190 illik yubileyi ilə bağlı imzaladığı Sərəncamla bağlı verdiyi müsahibədən bəhs edilir.

*Rza, Z. Tək inci - “Xan qızı” Xurşidbanu Natəvan / Zahid Rza // İki sahil.- 2022.- 17 mart.- S.7.
http://www.anl.az/down/meqale/iki_sahil/2022/mart/786783.htm*

Məqalədə Natəvanın dünyagörüşünün, bədii zövqünün formalaşmasından bəhs edən müəllif qeyd edir ki, görkəmli şairəmizin yaradıcılığı daima diqqət mərkəzində saxlanılmış,

xatirəsinin əbədiləşdirilməsi istiqamətində ölkəmizdə bir sıra tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Sarıyeva, İ. Müstəqilliyimizin bərpasının 30 ilində - Natəvan–190 mədəniyyətimizin mühüm hadisəsi... / İradə Sarıyeva // Bakı Xəbər.- 2022.- 25 yanvar.- S.10.

[http://www.anl.az/down/meqale/baki_xeber/2022/yanvar/778258\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/baki_xeber/2022/yanvar/778258(meqale).pdf)

Məqalədə Qarabağ xanlığının sonuncu varisi Xan qızı Natəvanın ədəbiyyatımızın, mədəniyyətimizin inkişafına sərf etdiyi əməydən bəhs edilir. Burada həmçinin 2016-cı il fevral ayının 18-də Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə Belçika Krallığının Vaterlo şəhərində X.Natəvanın abidəsinin açılış mərasimindən də söz açılır. Qeyd olunur ki, il boyu Natəvanın 190 illik yubileyinə həsr edilən tədbirlər gerçəkləşəcəkdir.

Şirinova, R. Xan qızı Natəvanın İrəvan xanlığı ilə qohunluğu / Rübabə Şirinova // Kredə.- 2022.- 7 may.- S.4;16.

[http://anl.az/down/meqale/kredo/2022/may/795373\(meqale\).pdf](http://anl.az/down/meqale/kredo/2022/may/795373(meqale).pdf)

Məqalədə Natəvanın AMEA M.Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda M-117 şifri altında mühafizə olunan “Gül dəftəri” albomundan bəhs olunur. Burada həmçinin Xan qızının

İrəvanski və Makinskilər nəsilləri ilə olan qohumluq əlaqələrindən bəhs edilir.

*“Şuşa mədəniyyətinin inciləri”:
Layihənin “Şuşanın simaları” bölməsi
üzrə ilk təqdimat Natəvana həsr
olunub // Mədəniyyət.- 2022.- 2 fevral.-
S.3.*

<http://www.anl.az/down/meqale/medeniyet/2022/fevral/779787.htm>

Məqalədə Mədəniyyət Nazirliyinin “Şuşa mədəniyyətinin inciləri” layihəsi çərçivəsində “Şuşanın simaları” bölməsi üzrə, 190 illiyi qeyd edilən tanınmış şairə, ictimai xadim, xeyriyyəçi Xurşidbanu Natəvana həsr olunmuş ilk təqdimat mərasimindən bəhs edilir. Qeyd edilir ki, layihə Prezident İlham Əliyevin müvafiq sərəncamı ilə 2022-ci ilin ölkəmizdə “Şuşa İli” elan edilməsi münasibətilə reallaşdırılır.

*Yusifoglu, Q. Xurşidbanu Natəvanın
anadan olmasının 190 illik yubileyinə
həsr olunmuş beynəlxalq elmi
konfrans / Qabil Yusifoglu // Xalq
qəzeti.- 2022.- 6 iyul.- S.7.*

[http://www.anl.az/down/meqale/xalqqazeti/2022/iyul/805218\(meqale\).pdf](http://www.anl.az/down/meqale/xalqqazeti/2022/iyul/805218(meqale).pdf)

Məqalədə AMEA-nın N.Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyində “Xan qızı Natəvan və Azərbaycan qadınının ədəbi mədəni mübarizələri” mövzusunda təşkil olunmuş beynəlxalq elmi konfransdan bəhs edilir.

Mündəricat

Xurşidbanu Natəvanın 190 illiyinin qeyd edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı.....	3
Tərtibçidən.....	5
Xurşidbanu Natəvanın həyat və yaradıcılığı haqqında.....	6
Məqalələr.....	11